

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի Ր Ե Ք Ի Ր

ՔԱՂԱՅԱՐԱՆ, ԵՐԳԵՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԵԿԱՆ ԵՒ ԵՌԵՒՏՐԵԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ Ղր. ռուբ. 100 :

Այս Լրագիրը ամեն երկուշաբթի օրերը կը հրատարակուի :

Պոլիսի Կուրս գացած Լրագիրներուն փոխադրին ծախքը տուեցին ջրոյ է :

Իր շահին համար չուր մը հրատարակեց ու ջոջը դիտի ջնարի տոցին 40 փարսյ :

Կարտալից գրոց ծանուցումը ձրի է :

Դուրսէն եկած նամակներուն փոխադրին ծախքը իրկոցը դիտի ջնարի :

ՔԱՂԱՅԱՐԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 6 ՄԱՐՏ

Լնցեալ հինգշաբթի օրը, փետրվար 23, բաւական ինքնակալը և մեծագոր տերութեան բուր յախարարները և մեծամեծ պաշտօնատերերը թէրսանէն դնացին. և ծովային զինուորութեան մէջ ծառայելով ժամանակին լըմնցըող զօրաց իրենց երկիրը դառնալու համար հրաման սրուելուն սովորական հանգէսը կատարեցաւ : Հրաման առնող զինուորներուն շատը Սաման և Սինայ և Տրապիզոն երթալու ըլլալով՝ մեծագոր տերութիւնը ատոնց ամէն մէկը իրենց հայրենեացը մօտ եղող յիշեալ նաւահանգիստներէն մէկը տանիլ ձգելու համար էրի ձեռքի անուն շոգենաւը յատկացոյց : Օտովային զօրքերէն էի սղէկ մարդիկ ալ որոնց զինուորական ծառայութեան պարտաւորեալ ժաւ մանակներն լըմնցած ըլլալով կրնային իրենց ուրիշ ընկերներուն պէս հայրենիքին դառնալու հրաւան առնել, աւելի ընտրել սեպեցին իրենց զինուորական ծառայութիւնը շարունակել և մեծագոր տերութեան առատ խնամքը անմիջապէս վաշելի, քան թէ իւրեանց տունը դառնալ : Եւ աւսոր համար ըրած աղերսներն ալ սիրով ընդունուելու յաւ :

Իսրաբարապետ փոխարքային խորհրդական (միւսգէշար) յուստ էֆէնտին՝ որ ժամանակէ մը ի վեր ռուսաց տերութեան Պետրբուրգ մայրաքաղաքը կը գտնուէր մեծագոր տերութեան կողմէն գեապանական գործով, ռուսաց Տիւհամէլ զօրապետին հետ մէկ տեղ փետրվար 16 ին (4 ին) Պուղտանու Լաշ մայրաքաղաքը հասեր են : Պուրբուրէշի բնակիչներն ալ կը յուսան որ նոյն մեծագոր տիւ պաշտօնատարը փետրվար 29 ին (17 ին) իրենց քաղաքը կուգայ, Տիւհամէլ զօրապետէն քանի մի օր ետքը : Ըրժանայարդ Լճմէտ Վէֆիք էֆէնտին ճամբան կ'ըստանէին Լէրիկոյ, փետրվար 29 ին ռուսի կը կարծուի որ հիմայ Պուրբուրէշ հասած է :

Լնցեալ հինգշաբթի օրը, փետրվար 23, Կոստանդնուպոլիս նաւը խափո գրանը մօտ Քիւստիւ ճափի մէկիւթին ետեւները հրդեհ մը պատահեցաւ : Դամանակը յերեկ ըլլալով շուտ մը աւմէն կողմէն մարդիկ հասան. որով միայն բռնուկած տունը այրելով կրակը մարեցաւ. չընկալոյց շատ վնաս մը չեղաւ :

Չորեքշաբթի գիշեր, փետրվար 22. Պէյօղլու մէկ եւրոպացիի դպրատան մը մէջ գողեր մը տան : Հոն գտնուողները արթնցան և իրարու ձայն տուեր էին. բայց գողերը զինեալ ըլլալով՝ մարդ չէ համարձակեր վրանին երթալու, և ասոնք աներկիւղ իրենց մինչեւ այն ատենը ժողված բաներնին առնելով երբ գացեր են :

Փետրվար 23, հինգշաբթի օրը մարդ մը կ'երթայ Պէյօղլու ինկիլիզի դեսպանին բնակարանին մօտերը մէկ տան մը դուռ կը չալէ : Երբ երկու եղբայր կան եղեր, ասոնք դուռը բանալ չեն ուզեր. մարդը քանի մի անգամ զարնելէն ետքը երբ կը տեսնէ որ չեն բանար, դուռը բռնի կտրելու կ'ըլլայ : Եւ ասոնք յիշեալ երկու եղբայր մէկը կ'ինջնայ և կամայ ակամայ դուռը կը բանայ : Դուռը չալող մարդը՝ դուռը բացուելուն պէս ձեռքի սրածայր դանակը բացողին փորը կը խօթէ :

Չարնուողը իսկոյն կը մեռնի, և զարնողը կը փախչի : Ոստիկանութեան մարդիկ ետեւէ են այս չարագործը բռնելու. բայց տակաւին ձեռք չանցաւ :

Սէկ չարագործ մը Լճմէտ անուն, որ խոհակերի (աշիի) քով կը բանէր, Կոստանդնուպոլիս արդէ թաղին կողմերը մէկ տուն մը կրակ կը ձգէ. որպէս զի տունը բռնուկած ատենը երբ անին մարդ իր ինչքը ազատելու ետեւէ կ'ըլլայ, այս ալ խել մը բան յափշտակէ : Իսրաբարապետը աղէկ ժամանակին իմացուելով կրակ ձգողն ալ բռնուեցաւ և քաղաքապահին (զապիիին) առեանը տարուեցաւ : Իսրաբ. քննութեան տակ ձգելէն և իւր բերնէն ալ ստուգելէն ետքը վճռեցին որ մէկ տարի ոտնակապով (բռնակապով) բանտը գրուի, և հասարակապետութեան պիտանի գործերուն բռնի ծառայութիւն ընել տրուի, և աւարիէն ետքը բանտէն հանուի և անմիջապէս իւր երկիրը իրկուի, մէկ մըն ալ Կոստանդնուպոլիս չի դառնալու պայմանաւ :

Փետրվար 27 երկուշաբթի օրը, Կոստանդնուպոլիս ձեռքի գրանը կողմը որմնագիրները մէկ աւերակ մը նորոգելու համար հիմ փորած աւտենին պէտք եղած զգուշութիւնները ըրած չըլլալովս յանկարծ հինուց եղած պատը կը վիշի, և քանի մի հողի ներքին կը մնան. ոմանք մեռան և ոմանք սախտեցան :

Ռուսաց Կոստանդնուպոլիս գեապանատան առաջին թարգման Խանչըրի պէյը Լէրոպա ճաւապարհորդութիւն մը ընելու ելած էր : Եւ զառնալուն ճամբան հիւանդանալով իզմիր ելաւ որ հոն քանի մի օր կենայ և իրեն անձինը դարձան ընէ : Բայց հիւանդութիւնը հոն սաստիկանալով նոյն քաղաքին մէջ մեռեր է :

Եւս տարւան ցուրտը՝ որուն Կոստանդնուպոլիս մէջ և շրջակայները ըրած վնասները լրագրոյս նախընթաց թիւերուն մէկին մէջ գրած էմք, ուրիշ տեղեր ալ վնասներ շատ ըրած է : Տէնիզլիի Վայալդը լուսած թաղը մէկ տաճիկ մը երեք ամսուան տղայ՝ օրանին մէջ ստուեր մեռեր է. և յայտնի է որ օրանին մէջ տղայ պառկեցընէն նէ՝ վրան ալ աղէկ կը գոցեն. և բայց տեղ ալ չեն գըներ. մանաւանդ ցուրտ ատեն. այլ սենեակի մը մէջ կ'ըլլայ : Եւսնիկ զգուշութիւններու մէջ ալ տղուն ցրտէն պաղիւր կը հասկըցընէ թէ որքան ցուրտ ըրեր է այն տեղ : Եւս գաւառէն գիւղի մը մէկ տան մը մէջ տաճիկ կնկան մը ոտաիլ ալ կը պատմուի : Տէնիզլիէն երեք ժամ հեռու գալլէ ըստած կիրճը 500 ոչխար և մէկ մըն ալ հուվեւ սառիլը զարմանալի նորալուր մը չէ. որովհետեւ ասոր նման անցածները պատմեցինք : Բանի մի ճամբորդ՝ ծախելու համար բուրդ կը տանին եղեր. բայց ցրտոյն սաստիկութենէն իմանալով որ ճամբան ուշանալուն մէջ փոսնգ կոյ, և խելքեր նին կտրելով որ այն բեռնուորեալ անասուններուն ծանր քալուածքը զերեք փոսնգէն պիտի չազատէ, բուրդերը ճամբուն վրան ձգեցին. միայն անասունները առին, մօտ եղած գեղերը վաղելով գացին և աղատեցան : Վաղելն ալ ասոնց օգուտ ըրած կ'ըլլայ :

Սեւ ծովի եղերը Բիզէն մինչեւ Պաթում միջոցը եկած ձիւնին բարձրութիւնը մինչեւ տասն և երկու թիղ հասեր է. այն տեղերը գտնուած գիւղերուն մէջ ձիւնին ծանրութենէն և խոհաութենէն սախտելով քանի մի տուն վրէր են : Եւսնի հողի ալ որ Լճմէտայն Պաթում կուգային

ձիւնի տակ թաղուելով խեղդամահ եղեր են :

Չմերանս սկիզբները Պերութ քաղաքը սաստիկ անձրեւ գալով շատ վնասներ ըրաւ, տուններ և խանութներ և մարտաններ (մաղաղաներ) կոխեց, տներու պատեր փլուց. մէջը գտնուած կահ կարասիները աւրըշտուեց. և այն տեղի ծեր մարդիկ կը պատմէին որ այսպէս բան իրենց կենացը մէջ ասկէց առաջ պատահած ըլլալը չեն յիշեր :

Եւսնիկին հետ կայծակ և որոտում ալ պատահեցաւ. և նոյն քաղաքին երէֆիէ թաղը Նիքոլաքի Նէճաղի անուն հուսովի մը տունը կայծակ զարկաւ կնիւր կայծակէն մեռաւ. և աղջկանը թեւին և հանդերձին ալ կայծակ դպաւ, բայց անվնաս ազատեցաւ :

Կեկտեմբերի մէջ պատահած մրրիկներուն աւտենը Լքեայի նաւահանգիստին առաջը հինգ նաւցամաքը զարկին ու խորտակեցան. որոց երեքը տաճիկ և երկուքը յոյն նաւապետներու էին :

Յունվարի մէջ Պայաղտի դաւառին պարսից սահմանին մօտ ֆաշլէ Խօլ ըստած տեղը Պարսկաստանէն եկող կարաւանի մը քառասուն և հինգ ձիւ երեք ալ ձիու տեր (քերաճի) ցուրտին չի գիւմանալով ստուեցան : Եւսնից երեք օր ետքը նոյն գաւառին արեւմտեան կողմերը Դահիլ Խօլի ըստած տեղը եօթն ձի ստուեցան :

Յունվար 20 ին ելած մրրիկին Լանի Լէրաւսիմոս անուն հուսովի նաւապետի մը 300 քիլէնոց նաւը Գուշատասիի առաջ ցամաքը զարկաւ ու խորտակեցաւ :

Եւսնի խել մը նաւերու ցամաք զարնել և խորտակիլ կամ սախտիլ, և շատ ալ ընչոյց կորուստ կը պատմեն դուրսէն եկած նամակներէն տունելով տաճիկան լրագիրները : Ուրիշ տեղեր եղած վընասներն ալ Լէրոպայի օրագիրներուն մէջ կը կարգամք. և ընդհանրապէս սա կը գտնուի որ այս տարի սկիզբէն անձրեւը, ետքը հովը և ձիւնը և սուր ուսոյցը և ցուրտը ամէն օրով օրով անընդհատ ատաղի եղած են : Եւ ասոնք առեւտրականին մէջ ալ քիչ շատ փոփոխութիւններ կը պատճառեն : Եւսնիկ ընցուն նաւեր ընկղմելով՝ այն ընչոյց կարօտ եղած տեղերուն կարօտութիւնը երկար կը քշէ, և ընչոյց գինը կը սուղնայ : Եւսնի և Բօթլու Խալ անանկ երկիրներու յատուկ բերքեր են՝ որ այն տեղերը սաստիկ ցուրտ ըլլալը սովորական չէ. այս տարի այն տեղերն ալ շատ ցուրտ և սառն ըլլալով ինձնի և Բօթլու-Խալ ծառերը վնասեցան, աւրուեցան. և ասկէց պատճառեցաւ այս պտուղներու սղութիւնը : Բայց սաստիկ ձմեռը սա աղէկաւին ալ ունի որ, արմաղը (զահրէն) և սրողեղէնները առատ կ'ըլլան. թէ սր պտղատու ծառերը ծաղիկ բանալէն ետքը ստուելով կամ հովէ թօթիւնելով չի վնասուին նէ :

Կաշառքներուն և ընծայներուն վերնուրուն և ուրիշ հարկաւոր բարեկարգութեանց վրայոյց անցածները մեծագոր տերութեան կողմանէ հրատարակուած հրովարտակը Պրուսա քաղաքը ինչ հանդէսով կարգաւորելը, և բոլոր զինուորական և քաղաքական և տերութեան եկամտից դործակալներուն հանգիստաւոր երգումը ընելը անցած շաբթու լրագրոյս 4 թուովը ծանուցինք :

Եւսնի առիթով նոյն հանգէսը կատարուեր է նաեւ Իզմիր, Իսրէնէ, և Սելանիկ : Իսրաբարապետի Խալիլ և Խամայիլ և Բիւլա փաշայները ամէն մէկը իրենց իշխանութեանը տակը գտնուած մեծ ու սղակի պաշտօնատերները ժողովելով տերութեան հրովարտակը կարգաւոր, և հրովարտակին բարե-

ներ հասարակաց գանձէն. հիմայ ասոնց համարնա-
բը 10.000 հոգիին ինքնաձէ է: Առաջ խմելքի տուրքը
շատ պակաս էր. աղքատները խնայութեան սրն
տուրք աւանդ ձգած ստակինն ետ կ'առնէին: Հի-
մայ խմելքներուն տուրքը առջի տարուքէն վեց
միլիոն ֆռանք եղել եղաւ. և խնայութեան սրն
տուրք առաջին յարգը գտաւ. հոն աւանդ ձգե-
լուած ստակներուն գումարը 27,886.000 ֆռանքի
կը հասնի: Ահա այս աղէկութիւններն պիտի ոչնչ-
չանան, երբ որ քոյր-նոյրները զօրանան:

ԱՆԳՂԻԱ: Յայտնի է որ Իսկիկիզէ ձեռք Լն-
կիթէռուայէն դուրս ընդարձակ և բազմամարդ
երկիրներ կան, որ դաղթականութիւն քօթիկ կ'ը-
ռին. և ասանկ են Սիկիանիայի կղզիներուն մէջ և
Աւստրալիա կամ նոր Օլանտա, և Հնդկաստանի
ընդարձակ երկիրները, և Վիկտորիա գլուխ բարե-
յուսց ըստաւ երկիրը և Վիկտորիայի մէջ Քանա-
տա և ուրիշ շատ տեղեր: Այս իրարմէ տեղով և
կլիմայի և ազգաւ և բնաւորութեամբ և սովորու-
թեամբ հեռու տեղեր՝ որ իրարու նմանելու բան
մը չունին, միօրինակ կառավարութեան տակ էին,
իրենց պիտոյիցը յարմար յատուկ օրէնքներ չու-
նէին. և այս կերպով կառավարելու ամեն բնական
և բարոյական պարագայիցը յարմար գալով աղէկ
երեւէր ալնէ՝ ուրիշներուն պարագայներուն ընդ-
դէմ գալով գէշ և բնական կ'ըլլար: Այս Օլան-
տայի ընդարձակ և սակաւամարդ երկիրը Իսկի-
թէռուայի մեծամեծ յանցանքներուն ոքոքորանց
տեղի պէս յատկացած է. ինչպէս որ Ռուսաց տե-
րութիւնը հին առանէ ի վեր նոյն նպատակին հա-
մար Սիպրի յատկացուցեր էր. և օսմանեան մե-
ծազօր տերութիւնն ալ մօտ տարիներս Աւստրա-
լիան յատկացցայ: Վիկտորիա Օլանտայի համար
ալ աղէկ էր, Իսկիթէռուայի համար ալ, որովհե-
տեւ Վոր Օլանտա հասարակածին հարաւային կող-
մը բարեխառն երկիր մը ըլլալով շատ բարեբեր է.
բայց բանուոր մշակ քիչ ըլլալով անապատի պէս ան-
գործ մնալով վայրենի և անպիտան և վնասակար
բոյրեր կը բուսցնէ. և վայրենի գաղաններն ալ
շատցած են: Հոն արօտի գացողները գտնէ իրենց
ապրուստ ճարելու համար մշակութեան խնայով
երկիրն ալ կ'աղէկընեն. իրենք ալ կ'ապրին. իրենց
մէ եղբայրս ալ Իսկիթէռուա կը խրկեն ստակ չու-
հելու համար: Արկիկի ալ բնակիչները այս պատ-
ճառով շատաւել գաղանները կը քիչնան: Թէ
որ գլուխ Բարեյուսաց երկիրը արօտանաց տեղ
յատկացնէր նէ՝ այս աղէկութիւններս չէր ունե-
նար. որովհետեւ տեղը շատ ընդարձակ չէ. և տեղ-
ւոյն համեմատելով բնակիչները բաւական շատ են:
Այս համար երբ որ անցած տարի Իսկիկիզի կա-
ռավարութիւնը գլուխ Բարեյուսաց ալ խել մը
պատժուարտ արօտեց նէ՝ այն տեղի գաղթական
ները գէժ կեցան. արօտեալները յամաքը հանել
թող չտուէին. և թէ որ նաւապետը ինձի հրամանը
այսպէս է ըսելով յամառութիւն ընէր նէ՝ ղէնքով
գէժ գնելու պատրաստութիւն ալ ունէին. որով
ընտանի պատերազմ մըն ալ պիտի բացուէր:

Այս խորհրդածութիւններէս և ուրիշ ասոնց
նման պատճառներէ ստիպեալ Ռուս Ղօհն Ռու-
սէլ ազնուականը Իսկիկիզի կառավարութեան հա-
սարակաց սենեկին քօթ կառու մէկ օրէնք մը առա-
ջարկեց. որով կ'ուզէ որ գաղթականութեան եր-
կիրներուն կառավարութիւնը պատգամաւորաց
խորհրդարանով ըլլայ. այսինքն՝ այն գաղթականու-
թեան երեւելի տեղերուն բնակիչներէն խրկուած
մարդոցմով յօրինեալ կառավարութեան խորհրդ-
դարան մը ունենայ, և անոր խորհրդովը կառավար-
ուի. հարկ չըլլայ կառավարութեան վերաբերեալ
ամէն մէկ հրամանը Իսկիթէռուայի թագաւորու-
թեան ատենանէն սպասելու: Իսկիկիզի թագաւորը
առաջիկա պէս այս գաղթականութեան երկիրնե-
րուն գերագոյն տէր պիտի ըլլայ. կուսակալնե-
րը և կառավարիչները ինքն անուանելով. և տե-
ղական խորհրդարաններուն ըրած որոշմանցն ալ
ինքն հաստատութիւն տալով: Այս առաջարկուած
օրէնքն թէ որ հաստատութիւն գտնէ նէ՝ գաղթու-
կանութեան ամէն մէկ երկիրներուն ինքնօրէն կա-
ռավարութիւն ստանալու ու շատ բան չմնար:

Իւրանայի քանի մը քաղաքներուն ազգաւ
բնակիչները բանելու բան չգտնելով, որովհետեւ
ինչպէս որ կ'երեւի՝ ջրոյն պատճառաւ հասարա-
կաց շինուածները դադարեցան, և ասանկ պարա-
գայներու մէջ սպրուստի նախապարտատուութիւն
ալ ըրած չըլլալովին, յուսահատութիւնը զիրենք
ստիպեց, տեղ տեղ ժողովքներ ըրին. ոտք երան.
ապստամբութիւն հանեցին. բայց այս ապստամբ

բութիւններն առաջիկայ խորհուած բան մը չըլլա-
լով և գլուխ ալ չունենալով՝ շուտով ջրուեցաւ.
և առաջին հանդարտութիւնը նորէն տիրեց:

ԱՆՍԻՐԻԱ: Յունաց տէրութեան կողմէն
Ռուսաստան իսկիկիզի և յունաց մէջ եղած վեճին
համար իրիկուած գետապանը Պ. Օլորաֆօս, Վիեն-
նա հանդիպելով առիթ ունեցաւ Աւստրիայի տե-
րութեան արտաքին գործոց տեսուչ Հաւարցըն
պէրկ իշխանին հետ խօսակցելու, և այս տէրու-
թեանն ալ միջնորդութիւնը խնդրեց այս բանին
մէջ: Իշխանը պատասխան տուաւ, 1832 թուին
երեւելի տէրութեանց միաբան գաղաղութեամբ
բը հաստատուած յունաց տէրութեան իրաւունք-
ները ամբողջ և հաստատուն պահելու համար Ռու-
սաց և Ֆրանսիայի տէրութիւնները ինչ ճամբայ
բռնեն նէ՝ Աւստրիայի տէրութիւնն ալ անոնց հետ
մէկ է:

Կառավարութիւնը իր իշխանութեանը տա-
կը գտնուած մեծամեծ գաւառներուն և թագա-
ւորական երկիրներուն զատ զատ սահմանադրա-
կան օրէնքներ գնելու կը պարտաւ: Վստրալիան
Վիեննական թագաւորութիւնն ալ այս գաւառ-
ներուն կարգը ըլլալով՝ կառավարութիւնը կը խորհի
Իտալիայի ամէն մէկ երեւելի քաղաքներէն իմա-
տուն և կառավարութեան գործոց հմուտ մարդիկ
Վիեննա կանչել. որպէս զի Վստրալիան՝ Վի-
նետեան թագաւորութեան պէտք եղած սահմա-
նադրական օրէնքներն ալ ասոնց խորհրդակցու-
թեամբը ընէ:

ՀՈՌՄ: Հասարակապետութեան կուսակից-
ները տակաւին պէտք եղածին պէս զարուած չը-
լլալով, և հասարակաց հանգստութիւնը նորէն առ-
րելու կամք ունենալին առիթ գտածներուն պէս
յղջուռնելով կ'իմացնեն որ օտար զինուորներուն
գեղ գործը ըմբշտած չէ Հոմ: Իրենց շարութիւնը
յղջուռնելու առիթ մը գտան Հոմայու ձիարշաւ
եղած հանդէսին օրը. որ էր ըստ լատինացւոյ փե-
տրովար 9. և այս օրը՝ Հոմայու հասարակապե-
տութեան տարեգարծն է եղեր: Պիտեյիցի Խա-
րաօ ըստուած օրագիրը այս դիպումն՝ Հոմէն
իրեն խրկուած գէժ մը առնելով ասանկ կը պատմէ:

Յիշեալ օրէն քանի մը ժամանակ առաջ հոռ-
մայեցի հասարակապետականները տեսնելով որ
Քանինոյի իշխանին տղան իր հօրը բռնած ճամբան
չըրնեւէն զատ կը պախարակէր ալ, քանի մը ան-
գամ իրեն սպառնական գրեր գրեցին առանց ըս-
տորագրութեան: Օրագիր ընթերցողներուն յայտ-
նի է որ Քանինոյի իշխանը, որ Աբօգէան Պօնա-
բարդէ կոչուր եղբօր տղան, և Ֆրանսիայի հասա-
րակապետութեան նախագահին ալ հօրեղբօր տը-
ղան էր, Հոմայու նախկին կառավարութեան յե-
ղափոխութեանը ջերմ պաշտպաններէն եղաւ, և
երբ որ Ֆրանսիայիցը պապին աշխարհական իշխա-
նութիւնը նորէն հաստատուելով հասարակապետու-
թիւնը վերացնէր նէ՝ առիկայ ալ Հոմէն փախաւ
և Հոմայու մէջ մնացին իր նորահասակ տղան, և
իր աղջիկը: Տղան, ինչպէս որ լսինք, հօրը խմա-
րէն չէր. ուստի հօրը փախստական և արքայաւ
ըլլալը իրեն սիրտը յաւելու օրինաւոր պատճառ
մը չտեսնելով՝ Հոմայու քաղաքական հանգարտու-
թիւնը նորէն հաստատուելուն վրայ ուրախ էր, և
իր ուրախութիւնն ալ յայտնի կը յղջուռնէր, և ա-
ռանց ստորագրութեան նամակները իր ձեռքը հա-
նէլէն ետքը ևս առաւել ուրախութեան նշաններ
կը յղջուռնէր. որպէս թէ գիրը գրողները և բոլոր
յեղափոխութեան կուսակիցները արհամարհելով
և բանի տեղ չգնէրով: Այս համար ասոնք ալ շատ
նեղացան, և ամբերնին գրին որ հրապարակաւ աս-
կեց վրէժ գտնեն, բայց անանկ կերպով մը որ ի-
րենց ու ըրաւն ալ չիմացուի:

Չիարշաւին օրը այս հանդէսին համար յատ-
կացած հրապարակին մէջ շատ բազմութիւն կար
երկի մարդու և կնիկի մարդու. Քանինոյի իշխանին
տղան ալ իր բրոջը հետ մէկ տեղ մէկ փառաւոր
կառքի ֆայօթի մը մէջ նստած հոն ներկայ էին: Այս
օրէն ժամ մը ետքը մէկ միջոց մը եղաւ հանգար-
տութեան. ձի վազընէր դադարեցաւ և կառքե-
րուն արշաւելը պիտի սկսէր. ազնուական կնիք մը
քովէն անձանթ մէկը անցնելով աղանջն ի վար՝
ալ երկաթ ապէն էր բաւ. բայց կնիք այս խօսքէս
բան մը չհասկըցաւ: Կառքեր վազընէրու հանդէ-
սին ալ ժամանակ մը քշեց փառաւոր, բայց հան-
գարտութեամբ: Հանգարտ ըմբշտուելու նշանը տը-
րուած ատենն էր որ յանկարծ Քանինոյի իշխանին

տղան հեծած կառքին մէջէն մէկ հրագնի ձայն
մը եղաւ. ամենուն սիրտը սաստիկ վախ մը մտաւ.
ամենքն ալ ջրուեցան և սկսան փախչիլ:

Քանինոյի իշխանորդին թէպէտ վերաւորուած
և արեւելուայ. տակաւին ուժը օգտեց կառքէն
վար իջնալու և քոյրն ալ ինչեղանելու. որ այն ալ
վերաւորուած, մարած, և մեռածի պէս էր. եր-
կուքը մէկէն Պէռնինի ըստած սպառտը գնացին,
որ չէրօք ուժան ըստած ազնուականաց ժողովքը
հոն գումարուած էր:

Այս թիգիւնը և ասոնց երկուքին մէկէն վե-
րաւորիլ՝ մէկ փառաւոր ծաղիկ կապողով մը եղաւ,
որ գրտն մէկը իրեւա սրտիւ կառքին մէջ նետեց,
ինչպէս որ ասանկ հանգէտներու մէջ սովորութիւն
է, բարեկամներու այսպէս ծաղիկներ կը շնորհեն:
Օաղկին կապողին մէջ ինքնին ճաթող գնտակ մը
կար բիւրեղէ պիլօթ, որ կառքին մէջ ինկածին
պէս ճաթեցաւ, կտոր կտոր եղաւ. իշխանորդին
ձեռքը կուրծքը և բարձր խալան չարաչար վերա-
ւորուեցաւ, մօրուքն ու յօնքուքները այրեցան:
Քրոջն ալ թեթեւ մը թեթեւ վերաւորեցաւ. բայց
ծանրիկէ վէրը մըն ալ ծուռնը առաւ: Այն իրի-
կունը վերաբայ թեթեւեցաւ. որ իշխանորդին
մօրմոյն մէջ խրուած բիւրեղի կտորները հանեց.
միւս օրն ալ բրոջը վէրքերէն կտորները հանեցին:
Այս վէրքերը վախնալու բան մը չունին. բայց իշ-
խանորդին բարձրին վրայ վէրքը քիչ մը վնասեց
կը յղջուռնէ:

ԶՈՒԻՑՑԵՐԻ: Այս երկրի սահմանակից եր-
կիրներուն հետ ունեցած հարցադրութիւնը դժ-
ուար վիճակի մէջ ինկած է: Իտալիայի և Աւստր-
իայի և Վերմանիայի և Վաղդիայի խռովարարնե-
րը սովորաբար հոս կը փախչին քանի մը տարիէ ի
վեր: Օւլիցցերիի կառավարութիւնը ազատ ըլլա-
լով և չեղբութիւն պահելով ամէն եկողներու ըն-
դունելութիւն կ'ընէր. կը պահէր և կը յարգէր
ալ, որով այլ և այլ երկիրներու վտանգաւոր տեղ
մը եղած էր հոս:

Քանի մը տեղով Աւստրիայի կառավարութիւ-
նը գիր իրեց. Օւլիցցերիի կառավարութեանը
որ այդ խռովարարները իրենց սահմաններէն դուրս
հանեն. ասոնք պատճառելով որ օտար տէրութե-
մը գործակալ պիտի չլինայ իրենց գործոյն խառ-
նուիլ, մոտիկ չըրին: Այս վրայ Աւստրիա և Ռու-
սիա միաբանելով ծանուցական գիր մը իրեցին
Օւլիցցերի. որով կ'ուզէ որ այդ խռովարարնե-
րը դուրս հանուին. և թէ որ պէտք ըլլայ նէ՝ իրենք
ալ կառավարութեան օգնել կը խոստանան. թէ որ
Օւլիցցերիի կառավարութիւնը այս բանն ընել
չուզէ նէ՝ իրենք կ'ըստիպին իրենց և բոլոր Վեր-
մանիայի հանգստութեանը համար Օւլիցցերի
զօրք խօթել: Օւլիցցերիի խելքը կտրելով որ ա-
սոնց գէժ գնելու ուժը չօգտէր, Ֆրանսիայի կա-
ռավարութեանը գիմեց, և հարցուց որ, թէ որ
Աւստրիա և Ռուսիա Օւլիցցերիի մէջ զօրք խօ-
թէ նէ՝ հասարակապետութեան նախագահը ինչ
ճամբայ բռնել կը խորհի: Վերջոյն տէրութիւ-
նէն ալ Աւստրիայի գրած էին որ իրենց հետ միա-
բանի: Այս ուղղակի պատասխան մը Աւստրիային
կողմէն հրատարակուած չէ. բայց Խալա օրագիրը
կ'ըսէ որ, երբ բրուսիայից Վիշադէլ մանեն, և
Վիեննա գետը անցնին, և Աւստրիայից ալ Օւլից-
ցերիի մէջ մանեն նէ, հարկաւ Ֆրանսայ ալ այս
երկու տէրութեանց հետ պիտի միաբանի, մանա-
ւանդ՝ Օւլիցցերիի կառավարութիւնը այս մօտե-
լու ֆրանսիայի պատուոյն ալ դպած է. Ռուսիայը
ուրիշ տեղի ֆրանսիայ մարտապետները առանց օրի-
նաւոր պատճառի և առանց ֆրանսիայի գետապանին
խօսքը մոտիկ ընելու բռնի իրենց սահմանէն դուրս
հանելով:

Օւլիցցերիի կառավարութիւնը զիտնալով որ
սահմանակից տէրութիւններէն իրեն օգնական
գտնելու յոյս չկայ. խորհեցաւ և չըմբերողական
մը հանեց բոլոր գաւառներուն. որով կը խնդրէ
որ այն խռովարար փախստականները բնաւորուին,
գտնուին, և շուտ մը խնայընեն ուր ըլլալին, և
գտնուածներն ալ Օւլիցցերիի՝ սահմանէն ձգել
եղելու յարգորեն. և ուր երթալիքին կամ որ
ճամբով Ֆրանսա մանեկներին խնայեն և իրենց
խնայընեն: Այս բաներուս գործադրութեանը
կատարուելուն կամ չկատարուելուն տեղեկու-
թիւնը կ'ուզէ կառավարութիւնը մինչեւ փե-
տրովար 20 օրը: Օւլիցցերիէն ասոնք դուրս ել-
լէն նէ՝ Ֆրանսայէն և Սառաւիայի երկիրներէն
զատ երթալու յարմար տեղ չունին: Այս երկու
կառավարութեանն անկեց ետքը մեծ հօգ կ'ըլլայ

իրենց երկիրը խաղաղ պահելը :

ԹՕՍՔԱՆԱ : Ռազմականության յուզմունքը տակաւին թօնաբանայի մէջ կը տիրէ . և այն ալ չէ թէ մինակ յիշուէնց մայրաքաղաքին մէջ, այլ և Սիէնայի մէջ անգամ, որուն բնակիչները մինչեւ հիմա միապետական կառավարութեան շատ սիրող էին : Այս քաղաքին մէջ հայրենասիրաց անունով ժողովք և հայրենայնութիւն մը եղաւ , այն ժողովքին մէջ մէկ կարգուրաց քահանայ մը չափազանց ուսմակաւ պետական մարմինը մըն ալ խօսեցաւ : Վիտնալ պէտք է որ իշխողացի ամէն տեղ կառավարութեան թշնամի եղողները որ իրենց հայրենիքը անիշխանութեան և անվերջանալի շփոթներու և խառնակութեան և թշուառութեան մէջ ձգել կը խորհին , հայրենասիր անուն առած են վրանին . որով այս պատուական անուն իր յարգը և պատուական նախնիները կորսնցուցած է . սասնիկներուն հայրենասիր ըսելը հայրենասիր իշխանութեան նշանակութիւն ունենալով :

Երանալ ար Գնաքանիկոթը պատուական լրագիրը յիշեալ կարգուրաց քահանային խօսած ճառը կը համառօտէ : Քահանային ըսեր է որ իտալիա ճըշմարտագէտ ազատ ըլլալու համար երկու ճամբաց կայ . մէկն է՝ բրթեպէս ազանգը ընդունիլ և միւսը՝ բոլոր աշխարհական իշխանութեանց լուծը իրենց վրայէն նետել :

Այս խրատմունքը աւագրիացուց կառավարութեան սիրտը կասկած կը ձգէ . և ի իտալիացի իշխանը որ թօնաբան կեցող Աւագրիացի զօրաց գերագոյն հրամանատարն է , շատ մոտոտանդութե մէջ է . որովհետեւ ամէն օր պատերուն վրայ հասարակութիւնը գրգռելու նոր նոր գրուածներ փակած կը գտնէ : Աւագրի ծանուցական գիր մը հանեց . որով իր զօրացը կը հրամայէր որ քաղաքացուց հետ անուշութեամբ վարուին . բայց անգգաւ մտածելուն ընդունեալ գէտ ալ արդարութիւնը ի գործ դնելու զանցառութիւն չենէն : Այս հրամանին խտուութեան կողմը բանեցընելու քանի մը անգամ առիթ ունեցան զօրքը . կարելի է որ ամէն ատեն իրաւունք ունեցած ալ չըլլան . բայց զինուորները երբ որ բարեկարգութիւնը չխանգարելու համար խանգարիչներուն դէմ խտուութիւն բանեցընելու հրաման առնեն նէ՛ ամէն ատեն ճիշդ արդարութիւնը նայելու ժամանակ չեն ունենար :

Ուրբայի մէջ ալ նոյն յեղափոխական շարժումները կը տեսնուին : Պ . Բօճճի ասպետ մը , որ երբեմն ներքին գործոց տեսուչ էր , օր մը իրիկուան դէմ մէկ վէճը մը առաւ : Չարագործ մը դանակով զարնելով փորը չըլլեց . կ'երեւի որ վէճը խորունկ չէ . որովհետեւ բժիշկները դատեր են թէ զարնուողը ասով չմեռնիր :

ԲՐՈՒՍԻԱ : Պատերազմական գործոց տեսուչ նախարարը հրաման ուղեց կառավարութեանն արտաքին կարգի ծախք ընելու . որովհետեւ քանի մը բարեկարգութեան թշնամիներու շարժումներ կը տեսնուին , որոնք զսկսելու համար կարելի է՝ թէ զինքն ձեռք զարնել և բանակ կազմել պէտք պիտի ըլլայ . այլ և գրացի տերութեանց հետ ունեցած յարաբերութիւններ կուտայ . և հարկ կը սեպուի իշխողացի զօրքը եկելուն . գուցէ տեղէ տեղ փոխուելին ալ պէտք ըլլայ :

Իրուսիայի կասկած պատճառող զբացի տերութիւնն է Տանիմաքա . որովհետեւ Շէքվիկ — Շօլզայնի դքսութեանց վրայօք եղած վէճը , որուն համար այս երկու տերութիւնները իրարու հետ պատերազմ բացին , տակաւին խաղաղած չէ . և կարելի է որ առաջիկայ ամառուան մէջ այս պատերազմը նորէն բարձրի :

Տանիմաքայի խորհրդարանը բացուած ատենը սովորական եղած . գահաթոսութեանը մէջ Տանիմաքայի թագաւորը ուրիշ խօսքերուն կարգը սա խօսքն ալ ըսած էր . « Կուր իմ տակաւին վերջացած չէ . այլ միայն կախ ձգուած է : Սակայն կը յուսամ որ սկսուած դեպքերուն խօսակցութիւնները մեղ մեր փափաքած վախճանին կը հասցնեն . որ մեր գլխէ ելած հպարտութիւնը մեծ տերութիւն մը իրենց կունակ չունենան » : Կառավարութեան երկրորդ խորհրդարանն ալ այս կողմից պատասխան տուած է թէ , « մեր հայրենեացը հիմակուան գըտնուած դժուար վիճակը ձեր բոլոր հաւատարմի հպատակաց արտին վրայ կը ծանրանայ , և անոնց մեծ անհանգստութիւն կը պատճառէ . սակայն ալ մէն ըլլալիքներուն քաջութեամբ դէմ կ'ելլեն » :

Այս խօսքերս իրուսիայի տերութեան աչքին իբրեւ սպառնական խօսքեր երեւցան . ուստի իշխողացի արտաքին գործոց տեսուչ նախարարը Պ . Շէքվիկ , նոյն տերութեան կողմէն տանիմաքայի Վօքենհակ մայրաքաղաքը դեսպանական գործով գտնուող Պ . Վերթէյնի նամակ մը գրեց փեարովար ճին . որուն մէջ Տանիմաքայի թագաւորին ըսած վերայիցեալ խօսքը գրեւէն ետքը կըսէ . « յայտնի է որ այս խօսքին մէջ թագաւորին ըսած մեծ փեարովար կամ գերմանական դաշնակցութիւն է ընդհանրագէտ , կամ մասնաւորապէս իրուսիայի տերութիւնն է : Անոր համար իրուսիայի կառավարութիւնն ալ այս պարագային մէջ չը կրնար ընել , և հարկ կը սեպուի յիշեցնել որ , իրուսիայի կառավարութիւնը թէ պատերազմած ատենը և թէ դեսպանական խօսակցութիւններու ձեռք զարկած ատենը գերմանական ընդհանուր դաշնակցութեան անուամբը և անոր հրամանաւ գործեց : Վերմանական դաշնակցութեան ալ նպատակը ուրիշ բան չէր , բայց եթէ նոյն դաշնակցութեան մէկ գաւառին վրայ իրեն ունեցած իրաւունքը պաշտպանել , և 1846 սեպտեմբեր 17ին ըսած դաշնակցական որոշման մէջ ալ զգուշութեամբ խօսուած էր այս բանին վրայ : Տանիմաքայի թագաւորին հպարտութեանը կամքը հաճեցընելու խօսք բնաւ չըլլայ , երբ որ մէկ գաւառի մը բնակիչները իբրեւ թագաւորի հպատակ սեպելը . և ամենաւնի ծանօթ եղած իրաւաբանական յարաբերութիւններուն նայելով՝ այս խօսքս պիտի չըկրնայ ալ ըլլալ . անոր համար իրուսիայի կառավարութիւնն ալ իրաւունք ունի բողոքելու Տանիմաքայի թագաւորին գահաթոսութեանը դէմ . որ կուզէ Շէքվիկ — Շօլզայնի կուրի անանկ յըրընել , որպէս թէ մէկ տերութիւն մը իրմէ ասպտամբող հպատակներուն կունակ կեցած ըլլայ » :

Այս այս է իրուսիայի և Տանիմաքայի մէջ այս երկու գաւառին պատճառաւ ծագած կուրի իրաւական վիճակը , որ երբեք տարիի չափ կայ կը քշէ , և տակաւին վերջացած չէ :

ՍՊԱՆԻԱ : Փետրվար 12 (ըստ մեղ յունվար 31) , որ լատինացուց մեծ պահոց առաջին երեք շաբթիկն էր , և յաջորդ օրը ապաշխարութեան առաջին օրը ըլլալով՝ այն օրը բուն բարեկենդանին վերջին օրը կը սեպուէր , բոլոր իշխողացի մէջ ժողովրդեան տարապայման ազատութիւն մը տարու սովորութիւն կար . որ ամէն մարդ հասարակաց խաղաղութիւնը չի վրդովելով ինչ կերպ ուրախութիւն կ'ուզէ նէ ընէ : Այս տարի Սպանիայի կառավարութիւնը այն օրը արտաքին կարգի գգուշութիւն մը բանեցուց : Թէպէտ հասարակութեան ուրախութիւնը ասով բնաւ չի նուազեցաւ . բայց բան հասկըցող մարդիկ էփ աղէկ կասկած ըրին , թէ գուցէ կառավարութիւնը մէկ գաղտնի գաւառիցութեան մը լուր առած է . և անոր համար այս ընդունութիւններս կ'ընէ : Այլ յիշաւ թէ որ անանկ բան մը չի կար նէ՛ այս բաներս աւելորդ էին . և պարզապէս տեղը հասարակութեան սիրտը անհանգստութիւն ձգելէն զատ բանի չէին ծառայէր :

Չիաւոր պահտոյան զօրաց բազմութիւն , մէկ զինուորական հրամանատար մը գլուխին , ամէն փողոցները յաճախ կը ստորտէին : Սատրիո քաղաքի զինուորական գերագոյն հրամանատարն ալ բազմութիւն զինուորներով քաղաքին ալ և այլ փողոցները կը պարտէր . որպէս զի տուած հրամանին ճիշդ բռնուելուն ինքն ալ անձամբ տեղեկութիւն առնէ : Տեղ տեղ խուսիկ զօրք կայնած էին . և քաղաքին բոլոր փեարովար ըսուած գրանը քով կեցող պահակներ զինուորներուն ասպարպրուած էր որ մանող երդողներուն վրայ աղէկ զգուշութիւն ընեն :

ԲՕՐՈՒՄԻԱ : Թօմարի կոմսին վրայ ամբառ տանութիւն մը ըլլալով՝ այն ամբառտանութեան քննութիւնը եղաւ փետրվար 9 ին . և բազմութե վճռով անպարտ գտնուեցաւ . բայց ինքն կոմսը այնպէս վարմունք մը ունեցաւ , որ շատ մարդիկ , և մասնաւոր կառավարութեան մեծերուն հակառակ գտնուողները՝ անանկ բարձրաստիճան մարդու մը չի վայելեցուցին : Քննութեան օրը Սալտանհայի դուքսը որ Վօքուկալի տերութեան ատենադպիրն էր , թօմարի կոմսին դէմ վիճակ ձգած էր . որպէս թէ անիկայ պարտաւոր յըրընելով : Յաջորդ օրը այս դուքսը սպառազ կանչուեցաւ , և թագաւորին իւր ձեռքը ասոր հրաժարման թուղթը ասոր

տուաւ . որով ատենադպրութեան պաշտօնէն զերկուեցաւ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ : Փետրվար 22 , չորեքշաբթի օր ինկիլիզի Բօրթո-Բէն ըսուած շոգենաւը կոստանդընուպօլիս գալու ատենը Աթէնքի Բէրէին նաւահանգիստը հանգիստը հանգիստէն ետքը հոս գալով լուր բերաւ որ ինկիլիզները Յունաստանի նաւահանգիստներուն պաշարումը վերջուցեր են . բայց Պ . Բէրքըր ծովագետը տակաւին իրեն բռնած հոռի նաւերը ետ չէ տուեր :

Նոյն նաւը լուր բերաւ որ՝ ինկիլիզը յունաց տերութեան հետ ունեցած վէճին մէջ ֆուանդիկն մանեղը ընդունելով , Գոանայի հասարակաց տութեան նախագահն ալ այս գործոյ համար Պ . Կոօ անուն երեւելի անձը Աթէնք իրկեց որ մարտի 1 (փետրվար 17) յիշեալ քաղաքը հասաւ :

ԳՆԱԳՆ ԼՈՒՐ

Ապրիլի 1-ին օրագիրը յունվար 13 թերթին մէջ կը գրէ : « Այս օրերս արեւուն վրայ նշանաւոր բիծ երեւցաւ : Տեղն էր արեւուն ըսկաւառակին կեդրոնէն քիչ մը վրայով . և ձեւը երկար բոլորաձեւի պէս : Սերկ աչքով ալ կրնար տեսնուիլ . բայց հեռացոյց դիտակով այս բիծին քովերը կը տեսնուէին շատ մը ուրիշ մանր բիծեր . իրարու այնքան մօտ՝ որ մերկ աչքով նայողին ամենը մէկէն մեծ բիծին կըրուածի պէս մէկ կտոր կ'երեւին » :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Արգոյ հրատարակիչ Հայաստան լրագրին : Ի Պոլս :

Համագիտաց ընկերութեանը 1848 Կարոյն մէջ , հանելու մեծալի , (Բիւնիս) այլ և այլ մեծ արգիւններով չի գործադրուելու , այսօր ահա նոյն ընկերութեանը ինքնուրուի Կարոյն արգիւններով արգիւններու : Ուստի ինքնուրուի , յարգոյ հրատարակիչ , որ յիշ օրագրին միջոցաւ հրատարակէ ինչ մարտի ամսոյն 19 ին կէրակի օր թամը 8 ին վեճակի պիտի հանուի իւր Պիտըլու — իտալի մեջ ունեցած ծաղկաբան և ապա է ամէն ամսու փնդ անչ հրամայելու , ներկայ Գիտութիւնի ուղեւոր :

Ուշ Էրոյն .

Տեսուչը Համագիտաց ընկերութեան :

28 փետրվարի 1850 ի Պիտըլու :

— Ինչպէս որ ինքնուրուի , լրագրոյն հրատարակիչ է Յունաստան պրոսպի Կարապետիան Չամուռնիան : 1850 թիւին հաշտին լրագրոյն արգիւններով արգիւններով անգործադրուելու այս արգիւններով արգիւններով ինչպէս յայտնի բան մըն ալ էր նէ՛ հոս ալ նշանակելու հարկ տեղեւորի :

ՀԱՅԵՍՏԱՆԻ Զ

ԼՐԱԳՐԻՍ

Պրոսպի Յունաստան
Չամուռնիան :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՈՎԱՆԵՆՈՒ ՄԻՒԷԶԵՏԻՍԵԱՆ
Ի ՎԷՐԻՒԻ ԽԵՆԵ